

VAHINGON JA VAHINKOTAPAHTUMAN VÄLISEN SYY-YHTEYDEN ARVIOINTI TYTAL:N SOVELTAMISALALLA

**TAPATURMAVAKUUTUSKESKUKSEN
JULKAISUJA**

1/2018

Julkaisija:
Tapaturmavakuutuskeskus (TVK)
www.tvk.fi

Helsinki 2018

Kirjoittaja:
Mari Karttunen

ISSN: 2343-4295
ISBN: 978-952-68664-5-1

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
2. SOVELLETTAVA SÄÄNTELY	5
3. TAKON RATKAISUKÄYTÄNNÖSSÄÄN OMAKSUMAT LINJAUKSET	6
4. TAMLAN RATKAISUJA SEURANNAISVAHINGOISTA	7
5. OIKEUSKIRJALLISUUTEEN JA OIKEUSKÄYTÄNTÖÖN LIITTYVIÄ NÄKÖKULMIA	9
5.1 VAHINGONKORVAUSOIKEUDELLISIA LÄHTÖKOHTIA, OIKEUDELLINEN SYY-YHTEYS	9
5.2 OIKEUSKÄYTÄNTÖÖN LIITTYVIÄ NÄKÖKOHTIA, SYY-YHTEYS	11
6. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	15
7. LÄHTEET	17

1. Johdanto

Työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015, jäljempänä myös TyTAL) säädetään työtapaturmien ja ammattitautien korvaamisesta. Lain 16 §:n mukaan vahinkotapahtuman korvattavuus edellyttää todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä vahinkotapahtuman ja vamman tai sairauden välillä. TyTAL:ssa vahingolla viitataan korvattavan vahinkotapahtuman eli työtapaturman tai ammattitaudin seuraukseen, useimmiten siis vammaan tai sairauteen¹. Tässä muistiossa vahingolla viitataan sitä TyTAL:n tai sitä edeltäneen tapaturmavakuutuslain (608/1948) soveltamisalalla käytettäessä korvattavan vahinkotapahtuman aiheuttamaan tai aiheuttamaksi väitettyyn vammaan tai sairauteen.

TyTAL:ssa ei ole tarkempaa sääntelyä todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnista, eikä laissa ole mitään muita erillisiä säännöksiä vahingon ja vahinkotapahtuman välisen syy-yhteyden arviointiin liittyen. Kuitenkin vahingon korvattavuus edellyttää myös yleistä oikeudellista syy-yhteyttä korvaukseen oikeuttavaan vahinkotapahtumaan². TyTAL:n soveltamisalalla syy-yhteysarviointi on muodostunut haasteelliseksi tilanteissa, joissa todettu vamma tai sairaus ei ole selkeästi aiheutunut itse korvattavan vahinkotapahtuman, vaan esimerkiksi sen hoidon seurauksena. Näistä vahingoista, jotka eivät ole aiheutuneet suoraan itse vahinkotapahtumasta vaan joiden aiheutuminen on edellyttänyt myös muuta niin kutsuttua väliin tulevaa tekijää, käytetään jäljempänä käsitettä seurannaisvahingot.

TyTAL:lla kumotussa tapaturmavakuutuslaissa ei ollut erillisiä säännöksiä vahingon ja vahinkotapahtuman välisen todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimuksesta, mutta ilman erillistä säännöstäkin po. syy-yhteys oli korvattavuuden edellytys³. Tapaturmavakuutuslain soveltamiskäytännössä seurannaisvahinkoja korvattiin laaja-alaisesti. TyTAL:n voimaantulon myötä tapaturma-asiain korvauslautakunta (jäljempänä myös Tako) on muuttanut seurannaisvahinkojen korvattavuutta koskevaa lausuntokäytäntöään suhteessa tapaturmavakuutuslain aikaiseen oikeustilaan edellyttäen korvattavan vamman tai sairauden aiempaa suurempaa syy-yhteyttä itse vahinkotapahtumaan. Esimerkiksi syy-yhteys vain korvattavan vamman hoitoon ei ole ollut riittävä korvattavuuden edellytys, vaan tällaisten seurannaisvahinkojen ei ole katsottu oikeuttavan korvauksiin.

Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta (jäljempänä myös Tamla) on ratkaissut valitusasioita, joissa on ollut kysymys seurannaisvahinkojen korvattavuudesta TyTAL:n soveltamisalalla. Tamla on ratkaissut asioita Takon linjasta poiketen katsoen seurannaisvahingot Takoa laajemmin korvattaviksi. Oikeustila seurannaisvahinkojen korvattavuuden osalta TyTAL:n soveltamisalalla on epäselvä. Takolla ei ole tietoa mahdollisista vakuutusosoikeuden ratkaisuista seurannaisvahinkojen korvattavuudesta TyTAL:n soveltamisalalla.

Tämän muistion tarkoituksena on jäsentää TyTAL:n ja sen soveltamiskäytännön mukaisia linjauksia seurannaisvahinkojen korvattavuus-

1 Ks. TyTAL 2 §:n 1 momentin kohta 3. Myös vahinkotapahtumasta aiheutuneet esinevahingot voivat hyvin rajoitetusti tulla TyTAL:n nojalla korvattaviksi.

2 TyTAL:n nojalla korvataan vain tiettyjen vahinkotapahtumien seurauksena aiheutunut vamma tai sairaus. Ks. jäljempänä luku 2.

3 Ks. esim. HE 277/2014 vp, s. 71. Asia käy selkeästi ilmi myös tapaturmavakuutuslain soveltamiseen liittyvästä oikeuskäytännöstä, mitä esitellään jäljempänä muistiossa.

desta. Muistion tarkoituksena on myös arvioida seurannaisvahinkojen korvattavuutta yleisen vahingonkorvausoikeudellisen syy-yhteysajattelun ja aiemman oikeuskäytännön perusteella. Näkökulma tarkastelussa on siis oikeustieteellinen.

2. Sovellettava sääntely

TyTAL 16 §:n mukaan vahinkotapahtuman korvaamisen edellytyksenä on todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vamman tai sairauden välillä, jollei TyTAL:ssa toisin säädetä⁴. Syy-yhteyden arvioinnissa otetaan säännöksen mukaan huomioon erityisesti lääketieteelliset löydökset ja havainnot, vahingon sattumistapa sekä aikaisemmat vammat ja sairaudet.

Säännöksen esitöiden (HE 277/2014 vp, s. 71–72) mukaan lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapahtumaan on sairauden tai vamman korvattavuuden välttämätön edellytys. Todennäköisellä lääketieteellisellä syy-yhteydellä tarkoitetaan esitöiden mukaan sitä, että vamman tai sairauden aiheutumista vahinkotapahtuman seurauksena voidaan pitää kaikki arviointiin vaikuttavat tekijät huomioon ottaen todennäköisempänä kuin sen aiheutumista muusta syystä. Syy-yhteyden puolesta puhuvien seikkojen tulee siten olla painavampia kuin syy-yhteyttä vastaan puhuvien seikkojen. Esitöissä todetaan, ettei todennäköisen syyseuraussuhteen vaatimus täyty, jos todettu vamma tai sairaus ei lääketieteellisen kokemuksen ja tutkimusnäytön mukaan sovi todennäköisesti kuvattun vahinkotapahtuman aiheuttamaksi tai sen vaikeusaste on epäsuhteessa kuvattuun vammaenergiaan tai -mekanismiin.

TyTAL 16 § on työtapaturma- ja ammattitautilain ainut vahingon ja vahinkotapahtuman välistä syy-yhteyttä nimenomaisesti koskeva säännös. Tästä huolimatta myös TyTAL:n soveltamisalalla vahingon korvattavuus edellyttää lisäksi yleistä

oikeudellista syy-yhteyttä korvattavan vahinkotapahtuman ja seurauksen eli vahingon välillä. Tämä käy ilmi jo TyTAL 1, 17 ja 26 §:stä. Säännösten nojalla korvauksiin oikeuttavat työtapaturmat ja ammattitaudit, ja työtapaturman ja ammattitautin määritelmistä johtuen vain työtapaturmaksiksi määriteltävän tapahtuman tai työssä aiheutuneen, erikseen määritellyn altistuksen aiheuttamat vammat tai sairaudet voivat tulla korvattaviksi. Säännöksiin siis sisältyy edellytys vahingon ja tietyn, korvattavan tapahtuman välisestä yleisestä syy-yhteydestä. Sama edellytys johtui jo tapaturmavakuutuslain 1 ja 4 sekä ammattitautilain (1343/1988) 1 §:stä.

⁴ Ks. HE 277/2014 vp, s. 71. Lääketieteellisen syy-yhteyden arviointia koskevia erityismääräyksiä sisältyy mm. eräiden ammattitautina korvattavien sairauksien korvauserusteisiin.

3. Takon ratkaisukäytännössään omaksumat linjaukset

TyTAL:ssa ja sen esitöissä edellytetään siis selkeästi vamman tai sairauden todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä vahinkotapahtumaan. Takon ratkaisuissa tämä on tulkittu niin, että korvattavuuden edellytyksenä on ollut suora yhteys itse vahinkotapahtumaan ja/tai korvattavaan vammaan. Tako on siis hyväksynyt korvattaviksi paitsi vahinkoja, jotka ovat aiheutuneet välittömästi vahinkotapahtuman yhteydessä myös vahinkoja, jotka ovat aiheutuneet korvattavasta vammasta johtuen. Esimerkkinä jälkimmäisistä ovat laskimotukosten korvaamiset korvattavan nilkkamurtuman yhteydessä. Laskimotukosten korvaaminen näissä tapauksissa perustuu siihen, että itse korvattava murtumavamma hoitomuodosta riippumatta aiheuttaa alaraajan immobilisaatiota, mikä lisää merkittävästi laskimotukoksen riskiä. Laskimotukoksen on siis katsottu olevan todennäköisessä lääketieteellisessä syy-yhteydessä itse korvattavaan vammaan, ainakin laskimotukoksen ilmetessä ajallisesti riittävän lähellä vahinkotapahtumaa. Tosin ennen 31.5.2017 Tako on katsonut myös nilkkamurtu-

maa seuranneen laskimotukoksen lähinnä murtuman kipsihoidosta johtuvaksi, mikä johti korvausten epäämiseen. Linja on tältä osin kuitenkin selkeästi muuttunut⁵. Muina esimerkkeinä voidaan mainita rannekanavaoireyhtymän korvaaminen rannemurtuman seurauksena, kun murtumakappaleet olivat aiheuttaneet hermon puristumisen⁶.

Tako ei sen sijaan ole hyväksynyt korvattavaksi vammoja tai sairauksia, jotka ovat aiheutuneet korvattavan vahingon hoidon seurauksena. Asioissa ei ole säännönmukaisesti erikseen pohdittu sitä, onko seuraus aiheutunut korvattavan vahingon asianmukaisen ja tarpeellisen hoidon seurauksena tai onko seuraus ollut kyseiselle hoidolle tavanomainen⁷. Mikäli seuraus on ollut syy-yhteydessä vain vamman tai sairauden hoitoon, ei sitä ole ylipäätään katsottu korvattavaksi. Esimerkiksi leikkaus-, kipsaus- tai lääkehoidon seurauksena aiheutuneita vammoja tai sairauksia ei ole katsottu korvattaviksi⁸. Asian 909/2017 käsittelyssä Tako on todennut myös,

5 Tako linja on po. tapauksissa muuttunut kokouksessa 31.5.2017. Tätä ennen nilkkamurtumiin ei katsottu liittyvän kohonnutta laskimotukosriskiä niin, että laskimotukosten olisi katsottu olevan lääketieteellisesti todennäköisessä syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan, vaan laskimotukosten katsottiin johtuvan pikemminkin kipsihoidosta. Näin ollen laskimotukosten ei katsottu olevan korvattavia vahinkoja. Linjauksesta ennen 31.5.2017 ks. esim. Takon ratkaisut asioissa 1648/2016, 223/2017 ja 242/2017 (kyseessä tosin sääriluun yläosan murtuma). 31.5.2017 jälkeen noudatetusta linjauksesta ks. esim. Takon ratkaisut 757/2017, 822/2017, 867/2017 ja 942/2017. Näissä korvattavaksi katsotuissa tapauksissa laskimotukos on aiheutunut enintään noin kahden kuukauden kuluttua vahinkotapahtumasta. Takon lääkärikokouksissa on arvioitu murtumasta aiheutuvan laskimotukosriskin olevan kohonnut noin 3 kk ajan vahinkotapahtumasta.

6 Tako 336/2017

7 Esimerkiksi Takon asiassa 193/2017 antamassa ratkaisussa on tuotu esiin paitsi sairauden aiheutuminen vain hoidon seurauksena myös se, että kyseessä on ollut vahingon hoitoon liittyvän lääkkeen aiheuttama yksilöllinen sivuvaikutus. Kaikissa hoitoon liittyviä vahinkoja koskeissa lausuntoasioissa tällaista tavanomaisuusarviointia ei kuitenkaan ole tehty.

8 Ks. esim. Takon ratkaisut asioissa 193/2017, 267/2017, 1322/2017 (vahingon hoitoon liittyvän lääkkeen käytöstä johtuva seuraus), 199/2017, 993/2017, 1616/2017 (kipsi- tai ortoosihoidosta johtuva seuraus), 299/2017, 957/2017, 988/2017, 978/2017, 859/2017 ja 1240/2017 (leikkauksesta tai muusta hoitotoimenpiteestä johtuva seuraus).

ettei uudesta vahinkotapahtumasta johtuvaa seurausta voida katsoa korvattavaksi⁹.

Takon tähänastisen linjan osalta voidaan siis todeta, että mikäli muu kuin vahinkotapahtumasta välittömästi seurannut, myöhemmin ilmenevä vahinko on ollut lääketieteellisesti todennäköisessä syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan tai siitä aiheutuneeseen, korvattavaan vahinkoon, on se oikeuttanut korvauksiin. Voidaan ajatella, ettei korvattavasta vammasta aiheutuvia vahinkoja ole edes nähty seurannaisvahinkoina tässä muistiossa tarkoitetulla tavalla, koska niiden aiheutuminen ei ole edellyttänyt vahinkotapahtuman lisäksi muuta väliin tulevaa tekijää. TyTAL 16 §:ssä tarkoitetun syy-yhteysedellytyksen ei sijaan ole katsottu täyttyvän tilanteissa, joissa myöhemmän vahingon syntyminen on vahinkotapahtuman ja siitä aiheutuneen vamman lisäksi edellyttänyt muita tapahtumia, kuten hoitotoimenpidettä tai uutta ulkoisen tekijän aiheuttamaa tapaturmaa.

⁹ Tapauksessa korvattava vamma oli olkapäävamma ja hylättävä seurannaisvahinko ihoteipin repäisyn seurauksena aiheutunut ihorikko. Hylkäyksen kannalta riittävää olisi tosin ollut myös se, ettei kyseessä ollut vahinkotapahtumasta tai vammasta suoraan johtuva seuraus.

4. Tamlan ratkaisuja seurannaisvahingoista

Tako on saanut tiedon muutamista Tamlan ratkaisuisista seurannaisvahinkojen korvattavuudesta TyTAL:n soveltamisalalla. Tamla on kaikissa Takon tietoon tulleissa ratkaisuisia päätyneet katsomaan seurannaisvahingon korvattavaksi. Takolla ei ole tietoa Tamlan ratkaisujen lainvoimaisuudesta¹⁰.

Vahvennetussa jaostossa käsitellyssä asiassa 4435/2016 15.6.2017 annettussa Tamlan ratkaisussa otettiin kantaa polvioperaatioon liittyen annetun lääkityksen seurauksena aiheutuneen suolilaman korvattavuuteen. Tamlan enemmistö katsoi, että koska kyse oli korvattavan vamman hoitoon liittyen annetun lääkkeen todennäköisesti aiheuttamasta seurauksesta, oli suolilama TyTAL 16 §:ssä edellytetyllä tavalla todennäköisessä lääketieteellisessä syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan ja näin ollen korvattava. Näin huolimatta siitä, että vahingoittuneella todettiin olevan suolilamalle altistava tekijä, aiemmin suoritettu paksusuolen poistoleikkaus. Takon saamassa ratkaisukuvauksessa ei ole otettu kantaa siihen, olisiko lääke itsessään ilman altistavia tekijöitä voinut aiheuttaa suolilaman. Tamlan vähemmistö katsoi kyseessä olevan lääkkeen aiheuttama yksilöllinen vaikutus, jonka ei voitu katsoa johtuvan vammasta. Takon saamasta ratkaisukuvauksesta ei käy ilmi onko vähemmistö katsonut ratkaisevaksi nimenomaan sen, että kyseessä on katsottu olevan yksilöllinen reaktio lääkkeeseen, vai onko lisäksi annettu painoarvoa sille, ettei lääkkeen sivuvaikutuksen voitaisi ylipäätään katsoa johtuvan vammasta. Asia oli aiemmin ollut Takon käsittelyssä, ja Tako oli hylännyt suolilaman korvattavuuden katsoen kyseessä olevan vain vamman hoitoon, ei itse vahinkotapahtumaan,

liittyvä seuraus.

Asiassa 600/2017 jaostoratkaisuna 17.8.2017 annettussa ratkaisussaan Tamla on katsonut laskimotukoksen korvattavaksi tapauksessa, jossa primaarivamma on ollut pohjelihaksen sisäosan osittainen repeämä. Takon saamien tietojen mukaan merkitsevää on ollut se, että itse vamma on aiheuttanut alaraajan käyttämättömyyttä, mihin liittyy kohonnut laskimotukosriski. Ratkaisu ei ole ristiriidassa Takon linjan kanssa. Takokin on siis katsonut, että itse vammasta johtuvat seuraukset ovat korvattavia, vaikkeivat ne aiheutuisikaan suoraan vahinkotapahtuman yhteydessä.

Asiassa 2207/2017 5.10.2017 jaostoratkaisuna annettussa ratkaisussaan Tamla on katsonut, että ruusuinfektio on tullut korvata polvivammatapauksessa, koska infektio on todennäköisesti aiheutunut polvivamman hoitona käytetyn, tarpeellisen pistoshoidon seurauksena. Tamla on myös todennut, ettei mitään selkeää uutta vahinkotapahtumaa ole ollut. Korvattavan vamman hoidosta johtuva seuraus on siis katsottu korvattavaksi. Asiassa ei käy selkeästi ilmi onko korvattavuuden kannalta ollut ratkaisevaa myös se, että kyse on ollut korvattavan vamman osalta tarpeellisesta hoidosta, ja ettei uutta vahinkotapahtumaa ole ollut. Vakuutuslaitos oli vedonnut asiassa siihen, ettei seurannaisvahinkoja ole säädetty TyTAL:ssa korvattavaksi, mutta tällä ei siis Tamlassa katsottu olevan korvattavuutta estävää vaikutusta.

Tamlassa täysistunnossa käsitellyssä asiassa 1494/2017 30.11.2017 annettussa ratkaisussaan

¹⁰ Muistiossa esitetyt tiedot Tamlan ratkaisuisista perustuvat Petteri Immosen esitykseen TVK-forumissa 23.11.2017 ja ratkaisun 1949/2017 osalta Tamlan verkkosivuillaan julkaisemaan ratkaisuselosteeseen.

Tamla on katsonut, että laskimotukos on ollut korvattava tapauksessa, jossa tapaturmavamman on ollut kipsaamalla hoidettu nilkkamurtuma. Tako oli antanut asiassa lausunnon ennen 31.5.2017 ja katsonut, ettei laskimotukos ollut korvattava, koska se oli syy-yhteydessä vain tapaturmavamman hoitoon. Kuten edellä on todettu, on Takon linja nilkkamurtumiin liittyvien laskimotukosten korvattavuuden osalta muuttunut 31.5.2017. Tamla on julkaisemassaan ratkaisuselosteessa todennut, että laskimotukoksen on katsottu olevan lääketieteellisesti todennäköisessä syy-yhteydessä 9.11.2016 sattuneen tapaturman seurauksena syntyneeseen vasemman jalan ulkokehräksen murtumaan ja sen hoitoon, ja olevan näin ollen korvattava työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:n nojalla. Tamlan esittämistä johtopäätöksistä ei ole selkeästi luettavissa, onko riittäväksi katsottu syy-yhteys vain hoitoon: Tamla nimittäin toteaa laskimotukoksen olevan syy-yhteydessä paitsi murtuman hoitoon myös itse murtumaan. Aiemmin johtopäätöksissään Tamla kuitenkin toteaa katsovansa laskimotukoksen syntyneen vasemman ulkokehräksen murtumavamman edellyttämän kipsihoidon komplikationa. Tämän perusteella voidaan arvioida Tamlan katsoneen syy-yhteyden vain korvattavan vamman hoitoon olevan riittävä edellytys korvaamiselle, kuten se on tehnyt myös asioissa 4435/2016 ja 2207/2017 antamissaan ratkaisussa. Täysin selvää tämä ei kuitenkaan ole.

Tamla vaikuttaa Takon tietoon tulleiden ratkaisujen perusteella katsovan, että korvattavan vamman hoidosta aiheutuneet seuraukset ovat todennäköisessä lääketieteellisessä yhteydessä itse vahinkotapahtumaan ja näin ollen korvattavia. Ratkaisuisaan Tamla ei kuitenkaan ole avannut tarkemmin syy-yhteyden olemassaoloon liittyvää päättely- ja perusteluketjuaan, eikä ratkaisusta ole selkeästi luettavissa hoitoon liittyvien seurannaisvahinkojen korvaamisen reunaehdoja. Voi olla, että hoidon seuraus katsottaisiin korvattavaksi vain, jos kyse olisi tarpeelliseen hoitoon liittyvästä seurauksesta, jonka aiheutumiseen ei liittyisi uutta vahinkotapahtumaa. Selkeästi tätä ei kuitenkaan tuoda esiin.

5. Oikeuskirjallisuuteen ja oikeuskäytäntöön liittyviä näkökulmia

5.1 Vahingonkorvusoikeudellisia lähtökohtia, oikeudellinen syy-yhteys

Työtapaturma- ja ammattitautilain säännökset edellyttävät edellä todetusti nimenomaisesti lääketieteellistä syy-yhteyttä vahingon ja korvattavan vahinkotapahtuman välillä. Lisäksi näiden kahden välillä on oltava myös yleinen oikeudellinen syy-yhteys, mikä johtuu paitsi TyTAL 1, 17 ja 26 §:stä myös koko lain säätelymääräyksen tarkoituksista: vakuutuksella katetaan vain työtapaturmien ja ammattitautien aiheuttamia vahinkoja. Arvioitaessa vamman tai sairauden syy-yhteyttä tiettyyn tapahtumaan, on lääketieteellinen syy-yhteys kiinteä osa oikeudellista syy-yhteyttä. Oikeudellinen ja lääketieteellinen syy-yhteys eivät kuitenkaan ole sama asia, vaan oikeudellista syy-yhteyttä arvioitaessa otetaan huomioon muitakin seikkoja kuin lääketieteellisiä syy-seuraussuhteita koskeva tieto¹¹. Oikeudellinen syy-yhteys on merkityksellinen myös korvausvastuun rajaamisen kannalta. Tiettyyn tapahtumankulkuun liittyviä syy-seuraussuhteita voidaan jatkaa lähes loputtomiin, mutta korvausvelvolli-

suus ei ulotu kaikkiin tällaisessa ketjussa ilmeneviin seurauksiin, ja tätä rajaa juuri oikeudellisen syy-yhteyden vaatimus¹².

Yleisen oikeudellisen syy-yhteyden vaatimus työtapaturmien ja ammattitautien korvattavuuden arvioinnissa on tuotu esiin myös lukuisissa Korkeimman oikeuden (jäljempänä myös KKO) tapaturmavakuutuslain soveltamiseen liittyvissä ratkaisuisissa¹³. Oikeustilan ei voida perustellusti katsoa muuttuneen TyTAL:n voimaantumisen myötä, sillä säännöksissä ei ole tapahtunut asian kannalta relevantteja muutoksia¹⁴. Vakuutuslainsäädännössä, myös TyTAL:a sovellettaessa, on siis lähtökohtana vahingonkorvusoikeudessa edellytetty oikeudellinen syy-yhteys. Erona on lähinnä se, että vahingonkorvusoikeudessa arvioidaan teon tai laiminlyönnin ja vahingon välistä syy-yhteyttä, kun taas vakuutuslainsäädännössä arvioidaan tietyn tapahtuman ja vahingon välistä syy-yhteyttä¹⁵.

Vakuutuslainsäädännössä, kuten TyTAL:nkin soveltamisalalla, on vahingonkorvusoikeudesta poikkeavia korvattavuuden lisäedellytyksiä, kuten

11 Ks. esim. Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, s. 316–319. Oikeudellista syy-yhteyttä arvioitaessa käytetään apuna eri tieteenalojen tuottamaa tietoa syy- ja seuraussuhteista, mutta oikeudellinen ja luonnontieteellinen syy-yhteys eivät ole sama asia.

12 Ks. esim. Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, s. 317–319, 324–325.

13 Esimerkiksi ratkaisun KKO 2013: 99 kohdassa 10 todetaan seuraavaa: ”Korvausvastuun perusteena olevan syy-yhteyden arvioinnissa sovelletaan yleisiä vahingonkorvusoikeudellisia periaatteita, kuten vahingon ennakoitavuutta korvausvelvollisen kannalta.” KKO 2012:73 kohdassa 5 taas todetaan seuraavaa: ”Syy-yhteyden arviointi on viime kädessä kuitenkin luonteeltaan oikeudellista harkintaa. Siinä otetaan lääketieteellisen selvityksen ohella huomioon muutkin seikat, joiden perusteella voidaan tehdä päätelmiä syy-yhteyden olemassaolosta tai sen puuttumisesta.” Ks. myös esim. KKO 2013:7 kohta 11 ja KKO 2014:15 kohta 9.

14 Kuten edellä on todettu, sekä tapaturmavakuutuslain että TyTAL:n korvattavia vahinkotapahtumia koskeviin säännöksiin sisältyy vaatimus vahingon ja tietyn tapahtumankulun välisestä syy-yhteydestä. Nimenomaisia säännöksiä TyTAL 16 §:ää lukuun ottamatta ei kummassakaan laissa ole, ja kuten jo aiemmin on todettu, on TyTAL 16 §:ssä edellytettyä todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimusta edellytetty jo tapaturmavakuutuslainkin soveltamiskäytännössä.

15 Ks. Virtanen 2011, s. 341.

korvattavan vahinkotapahtuman ja vahinko-olosuhteiden sekä korvattavan vahingon määritelmät. Lisäksi merkittävä ero on se, että vahingonkorvausoikeudessa on aina vahingonaiheuttaja, jonka korvausvastuuta tarkastellaan. TyTAL:n soveltamisalalla sen sijaan korvausvastuussa on vakuutuslaitos, jonka vastuu ei perustu sen moitittavaan toimintaan, vaan vakuutus sopimukseen ja lakiin. TyTAL:iin perustuva korvausvastuu ei olekaan vahingonkorvausvastuuta¹⁶.

Huolimatta edellä mainituista eroista on vahingonkorvausoikeudessa käytetylle syy-yhteysajattelulle sijaa myös TyTAL:n soveltamisalalla¹⁷. Nähdäkseni sen käyttöala korostuu TyTAL:n soveltamisalalla ongelmalliseksi muodostuneissa seurannaisvahinkotapauksissa, joissa vahinko ei ole aiheutunut suoraan itse korvattavasta vahinkotapahtumasta tai siitä aiheutuneesta vammasta tai sairaudesta, vaan vahingon aiheutuminen on lisäksi edellyttänyt esimerkiksi hoitotoimenpiteitä tai uutta vahinkotapahtumaa. Jos vahinko on tai sen väitetään olevan aiheutunut itse korvattavasta vahinkotapahtumasta tai siitä johtuvasta vammasta, voidaan syy-yhteyskysymys ratkaista selkeämmin vain lääketieteellistä syy-yhteyttä koskevan arvioinnin keinoin. Jatkossa arvioidaan asiaa nimenomaan seurannaisvahinkojen, kuten hoitoon liittyvien vahinkojen, näkökulmasta.

Vahingonkorvausoikeudessa oikeudellisesti relevanttien syiden löytämiseksi tarkastellaan syyn välttämättömyyttä ja riittävyttä. Syyn välttämättömyys ratkaistaan arvioimalla sitä, olisiko seuraus aiheutunut, vaikkei tiettyä tapahtumaa (vahingonkorvausoikeudessa tekoa tai laiminlyöntiä) olisi lainkaan sattunut. Jos vastauskysymykseen on kielteinen, on kyseinen tapahtuma seurauksen eli vahingon välttämätön syy. Tällä arvioinnilla saadaan lähinnä suljettua pois vahingon kannalta täysin irrelevantteja tekijöitä, mutta se ei vielä riitä osoittamaan syy-yhteyttä

tarkasteltavan tapahtuman ja vahingon välillä¹⁸. Esimerkiksi hoitoon liittyvien vahinkojen tai vahingon johdosta käytettävien apuvälineiden käyttöön liittyvien seurannaisvahinkojen osalta voidaan kuitenkin todeta korvattavan vahinkotapahtuman olevan niiden välttämätön syy. Seurannaisvahinkoa ei olisi aiheutunut, jos korvattavaa vahinkotapahtumaa ei olisi sattunut, koska hoitoa tai apuvälineitä ei tällöin olisi tarvittu¹⁹.

Syyn välttämättömyyden ohella arvioidaan syyn riittävyttä. Tällä ei tarkoiteta sitä, että syy, kuten vahinkotapahtuma, olisi yksistään riittävä aiheuttamaan seurauksen eli vahingon. Huomioon otetaan myös normaalit taustaolosuhteet ja arvioidaan, onko epäilty aiheuttamistekijä, kuten vahinkotapahtuma, ollut normaalit taustaolosuhteet huomioon ottaen sellaisenaan riittävä vahingon aiheuttamiselle²⁰. Vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei oikeudellinen syy-yhteys suoranaisesti edellytä syyn riittävyttä. Professori Mika Hemmo on nimittäin todennut yleisen tavan määrittellä vahingonkorvausoikeudellisesti relevantti syy-yhteys olevan seuraava: tarkasteltava teko tai laiminlyönti on tietyn seurauksen syy, jos (ja vain jos) se on välttämätön osa seurausta edeltävää seikastoa, joka on ollut riittävä seurauksen aikaansaamiseksi²¹. Esimerkiksi vamman hoitoon tai apuvälineiden käyttöön liittyvien seurannaisvahinkojen osalta korvattava vahinkotapahtuma useimmiten on edeltävän määritelmän mukaisesti seurannaisvahingon syy. Korvattava vahinkotapahtuma on välttämätön osa seurannaisvahinkoa edeltävää seikastoa, joka on ollut riittävä seurannaisvahingon aikaansaamiseksi.

On syytä huomata, että TyTAL:n ja sitä edeltäneen tapaturmavakuutuslain soveltamisalalla on henkilövahinkojen vahingonkorvausoikeudelliseen korvattavuuteen verrattuna merkittävä, korvattavuutta rajoittava ero. Vahingonkorvausoikeudessa vahingonaiheuttajan tulee ottaa vahingonkärsinyt henkilövahinkojen osalta ”sellaisena

16 Ks. esim. HE 277/2014 vp, s. 10.

17 Ks. myös HE 277/2014 vp, s. 10, jossa todetaan yhtymäkohtia vahingonkorvausoikeuteen ja sen käsitteisiin, kuten esimerkiksi syy-yhteyden käsitteeseen, olevan.

18 Hemmo 2006, s. 112–113. Ks. myös esim. Virtanen 2011, s. 341–342. Hemmo ja Virtanen tuovat esiin myös muita vahingonkorvausoikeudelliseen syy-yhteysarvointiin liittyviä tekijöitä kuten normin suojatarkoituksen, mutta nämä eivät useimmiten ole TyTAL:n alalla soveltuvia. Poikkeuksen voivat muodostaa esimerkiksi työturvallisuusmääräysten rikkomisesta aiheutuneiksi väitetyt vahingot ja niihin liittyvä korvauksen vähentämistä koskeva arviointi.

19 Syyn välttämättömyydenkään edellytys ei välttämättä täyty esimerkiksi tilanteessa, jossa vahingon johdosta kyynärsauvoja käyttävä henkilö kaatuu liukkaalla tiellä. Kaatuminenhan olisi voinut aiheutua liukkaalla tiellä myös ilman kyynärsauvoja kuljettaessa.

20 Hemmo 2006, s. 114. Ks. myös Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, s. 321–322. Kirjoittajat toteavat riittäväällä syyllä tarkoitettavan seikkaa, joka luonnonlakien ja ihmisten toiminnassa ilmenevien säännönmukaisuuksien vuoksi jo yksin riittää aiheuttamaan tietyn asian.

21 Hemmo 2006, s. 114. Vastaavasti myös esim. Saarnilehto 2007, s. 39.

kuin tämä on”. Esimerkiksi vahinkoon myötävaikuttaneet, vahingoittuneeseen liittyvät erityiset syyt, kuten piilevät sairaudet tai toipumista hidastavat yksilölliset tekijät, eivät vahingonkorvusoikeudessa pääsääntöisesti rajoita vahingonaiheuttajan korvausvastuuta²². Näiden katsottaneen siis lukeutuvan niihin normaaleihin taustaolosuhteisiin, jotka otetaan huomioon syyn riittävyttä arvioitaessa. TyTAL:n ja tapaturmavakuutuslain soveltamisalalla vahinko ei sen sijaan kuulu vakuutuksesta korvattavaksi siltä osin kuin se johtuu vahinkotapahtumasta riippumattomasta, vahingoittuneeseen liittyvästä syystä, kuten yksilöllisestä taipumuksesta tai piilevästä sairaudesta²³. Tämä rajoittaa korvattavien vahinkojen piiriä, muttei yksistään estä esimerkiksi hoitoon liittyvien seurannaisvahinkojen korvattavuutta.

Oikeudellisen syy-yhteyden määritelmän mukaan siis useimmat seurannaisvahingot tulisivat korvattaviksi. Edellä esitettyjen tekijöiden lisäksi syy-yhteys edellyttää kuitenkin myös vahingon ennakoitavuutta, millä voi olla relevanssia seurannaisvahinkojen korvattavuutta arvioitaessa. Vahingonkorvusoikeudessa vain ennakoitavissa oleva vahinko voi tulla korvattavaksi. Vahingonaiheuttaja ei siis vastaa hänen kannaltaan laadultaan tai määrältään ennalta arvaamattomasta vahingosta²⁴. Vahingonkorvusoikeudessa ennalta-arvaamattomuuden raja voi vaihdella vahinkolajeittain, ja henkilövahingoissa etäisemmätkin vahingot katsotaan muihin vahinkolajeihin nähden herkemmin korvattaviksi²⁵.

Henkilövahinkojen osalta mahdollisina syy-yhteyden katkaisevina tekijöinä on oikeuskirjallisuudessa nähty olennaiset hoitovirheet ja kuljetuksen

aikana sattuneet vahingot. Kuitenkaan esimerkiksi jokseenkin epätarkoituksenmukaisen hoidon haitallisten seuraamusten ei ole katsottu jäävän korvausvastuun ulkopuolelle, jos niiden katsotaan johtuvan ensivahingon aiheuttaman hoidon kiireellisyydestä tai muusta ensivahinkoon liittyvästä riskin lisääntymisestä²⁶. Yleisemmin on todettu, ettei pelastustoimenpiteiden epäonnistuminen lähtökohtaisesti katkaise syy-yhteyttä, ellei kyseessä ole ilmeisen virheellinen toiminta ja näin ollen toisen henkilön tuottamus. Syy-yhteyden on sen sijaan katsottu voivan katketa sellaisen väliin tulevan syyn tai seikan johdosta, johon vahingonaiheuttaja ei ole voinut mitenkään vaikuttaa. Tällöin vahingonaiheuttajan voi olla vastuussa esimerkiksi siitä osasta vahinkoa, joka olisi aiheutunut myös ilman väliin tulevaa tekijää²⁷.

Vahingonkorvusoikeudessa käytetyt syy-yhteyden katkeamiseen ja vahingonaiheuttajan vastuun rajaamiseen liittyvät periaatteet ovat väistämättä jossain määrin epämääräisiä, eivätkä anna selkeitä sääntöjä näiden seikkojen ratkaisemiseen. Vahingonkorvusoikeudessa vastuuta rajoitetaan vahingonaiheuttajan näkökulmasta arvioitavan kohtuullisuuden perusteella, ja ajatuksena on, ettei vahingonaiheuttaja voi vastata vahingoista, joiden aiheutumista toiminnastaan tämä ei ole mitenkään voinut ottaa huomioon²⁸. TyTAL:n soveltamisalalla vahingonaiheuttajaa ei ole, eikä siis voida arvioida vahingon ennalta-arvattavuutta vahingonaiheuttajan kannalta. Ennalta-arvattavuudelle on silti annettava relevanssia, koska TyTAL:nkaan soveltamisalalla ei voida jatkaa korvausvastuun perustavaa syy-yhteydettä loputtomiin. Tämä lähtökohta on vahingonkorvusoikeudessa yleisesti hyväksytty, myös tuotta-

22 Ks. Hemmo 2006, s. 120–121, 207; Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, s. 352; Virtanen 2011, s. 349.

23 Ks. esim. Hemmo 2006, s. 121, 272–274; HE 277/2014 vp, s. 70–75, 88–89; Saarikoski 2005, s. 389. HE 277/2014 vp:sta käy selkeästi ilmi, ettei vahingoittuneen korvattavasta vahinkotapahtumasta riippumattomaan sairauteen tai vammaan liittyviä vahinkoja korvata. Esimerkiksi muun sairauden tai vamman pahenemisen korvaamiseksi vakuutuksesta on säädetty erilliset säännökset, ja näissäkin korvattavuus rajataan selkeästi vain korvattavan vahinkotapahtuman aiheuttamaan pahenemisen syy-osuuteen. Muiden kuin korvattavan vahinkotapahtuman aiheuttamien vahinkojen rajaaminen korvausten ulkopuolelle käy ilmi myös esim. TyTAL 148 §:stä, jonka mukaan oikeutta kuntoutusajan ansionmenetyskorvauksiin ei ole ammatillisen kuntoutuksen keskeytyessä tai sen alkamisen viivästyessä vahingoittuneesta riippuvasta syystä, joka ei ole korvattavan vamman tai sairauden seurausta.

24 Ks. esim. Hemmo 2006, s. 135–137; Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, s. 328, 336–337; Saarnilehto 2007, s. 39; Virtanen 2011, s. 343. Virtanen tosin tuo esiin sen, ettei pelkkä vahingon aiheutumiseen johtaneen tapahtumaketjun epätavallisuus tai ainutkertaisuus riitä, jos tällainenkin tapahtumankulku on katsottavissa ennalta-arvattavaksi. Samaan viittaavat myös Routamo, Ståhlberg & Karhu.

25 Ks. Hemmo 2006, s. 137

26 Hemmo 2006, s. 122. Hemmo viittaa KKO:n ratkaisuun KKO 1946 II 239. Ratkaisun osalta on saatavilla vain seuraava lyhyt ratkaisuseloste: ”Se seikka, että vahingoittuneelle sairaalassa annettu hoito ehkä oli ollut jossain kohden leväperäistä, ei voinut vähentää vahingon aiheuttajan vastuuta.”

27 Ks. Virtanen 2011, s. 361–362. Ks. myös Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, s. 338–340.

28 Ks. Routamo, Ståhlberg & Karhu, s. 318–319, 324–325, 328–329, 344, 362.

muksesta riippumattoman ankaran vastuun osalta²⁹. Ennalta-arvattavuutta on tällöin arvioitava jossain määrin yleisen elämäkokemuksen ja syy-seuraussuhteita koskevan tiedon, ei vahingonaiheuttajan näkökulmasta. Ratkaisussaan KKO 2013:99 Korkein oikeus on viitannut ennakoitavuuteen korvausvelvollisen, kyseisessä tapauksessa siis vakuutuksen myöntäneen vakuutuslaitoksen, kannalta.

Vahingonkorvausoikeudessa ennalta-arvattavuuskriteeri rajoittaa vahingonaiheuttajan vastuuta sitä vähemmän mitä moitittavampaa vahingonaiheuttajan toiminta on ollut³⁰. Tämän perusteella voitaisiin ajatella, että järjestelmässä, jossa korvausvastuu syntyy tuottamuksesta riippumatta, voitaisiin ennalta-arvattavuuskriteerillä rajoittaa vahinkojen korvattavuutta voimakkaasti. Tosin myös vastakkaisia näkökulmia on esitetty, ja yhtenä ratkaisuna on esitetty myös käytössä olevaa tapaa rajoittaa korvausvastuuta suoraan lainsäädännöllä³¹.

Katson, että vaikkei TyTAL:n soveltamisalalla tarkastella vahingonaiheuttajan vastuuta, voidaan edellä mainittuja syy-yhteyden katkaisevia tekijöitä analogisesti soveltaen ajatella, että hoitovirheestä tai muusta ulkopuolisen tahon tai tekijän aiheuttamasta seikasta tai uudesta vahinkotapahtumasta johtuva vahinko ei olisi korvausperusteen muodostavassa syy-yhteydessä korvattavaan vahinkotapahtumaan ainakaan, jos se on ollut ennalta-arvaamaton³². Lisäksi vakuutuslajiin liittyvistä rajauksista johtuen myöskään vahingoittuneen sairauksista tai muista vahingoittuneeseen liittyvistä syistä johtuvat vahingot eivät tule korvattaviksi, mikä koskee tietysti myös seurannaisvahinkoja.

5.2 Oikeuskäytäntöön liittyviä näkökohtia, syy-yhteys

Korkein oikeus on antanut runsaasti ratkaisuja

TyTAL:a edeltäneen tapaturmavakuutuslain perusteella korvattaviin vahinkoihin liittyen, ja ratkaisuissa on otettu kantaa siihen, onko vahinko ollut todennäköisessä lääketieteellisessä syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan (yleensä tapaturmaan). Todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä itse korvattavaan vahinkotapahtumaan on siis edellytetty jo TyTAL:a edeltäneessä oikeuskäytännössä³³, ja vaatimuksen sisällön on katsottu vastaavan TyTAL 16 §:ssä tarkoitettua todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden sisältöä³⁴. Tapaukset ovat kuitenkin useimmiten koskeneet sitä, voidaanko tietyn vamman tai sairauden katsoa aiheutuneen suoraan vahinkotapahtumasta tai siitä aiheutuneesta vammasta. Usein kysymys on ollut esimerkiksi väitetyn aivovamman ja vahinkotapahtuman välisestä syy-yhteydestä tai vahinkotapahtumasta aiheutuneen ruumiinvamman ja sen jälkeen ilmenneen masennuksen välisestä syy-yhteydestä. Kuten aiemmin on todettu, tällaiset seuraukset, joiden ei edes väitetä aiheutuneen jonkin myöhemmän, itse vahinkotapahtumasta riippumattoman seikan, kuten hoitotoimenpiteen, seurauksena, oikeuttavat Takonkin näkemyksen mukaan TyTAL:n mukaisiin korvauksiin. Korkein oikeus on vain muutamassa ratkaisussaan ottanut kantaa seikkoihin, joilla on merkitystä ongelmallisiksi muodostuneiden seurannaisvahinkojen korvattavuuden kannalta.

Ratkaisussa KKO 2013:99 oli kysymys siitä, oliko vakuutuslaitoksella ollut oikeus evätä tapaturmavakuutuslain mukainen ansionmenetyskorvaus ajalta, jona vahingoittunut ei ollut raskaudesta johtuen voinut syödä tapaturmavamman aiheuttamien kipujen vähentämiseksi käyttämiään lääkkeitä, minkä seurauksena hänen työkykynsä oli heikentynyt. Asiassa oli riidatonta, että kivut johtuivat korvattavasta tapaturmavammasta. KKO perusti ratkaisunsa pitkälti syy-yhteyteen liittyvään vahingon ennakoitavuuden argumentaatioon. KKO katsoi, etteivät raskaus ja siitä johtuva este käyttää kipulääkkeitä olleet ennalta-

29 Ks. Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, s. 324, 362.

30 Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, s. 341.

31 Ks. Routamo, Ståhlberg & Karhu 2006, s. 344–345.

32 Mikäli hoitovirheessä on kysymys potilasvahinkona korvattavasta tapahtumasta, sisältyy ennalta-arvaamattomuus jo itse käsitteeseen: odotettavissa olevat ja tavanomaiset hoidon komplikaatiot eivät ole potilasvahinkoja. Ks. potilasvahinkolain (585/1986) 2 §. Hoitavan tahon ammattimaista ja huolellista toimintaa voidaan nähdäkseni pitää yleisenä lähtökohtana, jolloin ammattilaisen virheellistä toimintaa ja siitä aiheutuvia vahinkoja voitaneen aina pitää ennalta-arvaamattomina.

33 Ks. esim. KKO 2010:65 kohta 8, KKO 2011:29 kohta 8, KKO 2011:69 kohdat 14 ja 22, KKO 2012:12 kohta 10, KKO 2013:7 kohdat 10 ja 11, KKO 2014:15 kohta 9, KKO 2014:33 kohta 27, KKO 2016:3 kohta 17 ja KKO 2017:96 kohta 11. Ratkaisuissa on katsottu tapaturmavakuutuslain edellyttäneen todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä nimenomaan tapaturman eli vahinkotapahtuman ja vamman tai sairauden välillä.

34 Ks. HE 277/2014 vp, s. 71.

arvaamattomia vaan tavanomaisia elämän kulkuun kuuluvia seikkoja, mistä johtuen raskauteen liittyvä tapaturmavamman tilan vaikeutuminen ja siitä aiheutuva työkyvyn alentuminen oikeuttivat korvauksiin. Sillä, ettei itse korvattavan vamman tilassa ollut tapahtunut muutosta, ei ollut vaikutusta lopputulokseen³⁵. Ratkaisussa ei nähdäkseni ole kiinnitetty riittävästi huomiota siihen, että vakuutusjärjestelmästä ei ole tarkoitus korvata muusta kuin itse korvattavasta vahinkotapahtumasta aiheutuvia vahinkoja, eikä järjestelmästä siis korvata vahinkoja, jotka johtuvat vahingoittuneeseen liittyvästä muusta syystä. Eroa vahingonkorvausoikeuteen ja siinä vallitsevaan ajatteluun vahingoittuneen ottamisesta ”sellaisena kuin tämä on” ei ole punnittu.

Ainakin ratkaisuisaan KKO 1991:59, KKO 2004:99, KKO 2010:65 ja KKO 2011:29 Korkein oikeus on todennut, että korvattavan tapaturmavamman hoitoon tai tutkimukseen liittyvät vahingot oikeuttavat primaarisen vahinkotapahtuman perusteella maksettaviin korvauksiin. Ratkaisussa KKO 1991:59 oli kyse siitä, oliko vahingoittuneella oikeus korvauksiin korvattavan vamman leikkaushoitoa seuranneen tulehduksen pitkittymisen ja siitä mahdollisesti johtuvan luukasvaman perusteella. Tulehduksen pitkittymisen ja luukasvaman ei väitetty aiheutuneen itse vahinkotapahtumasta tai siitä aiheutuneesta vammasta. Korkein oikeus totesi, että tulehdus oli pitkittynyt hoidon yhteydessä syntyneen bakteeritulehduksen johdosta, ja että luukasvama voi syntyä tulehdusalueen luukalvon paikallisesta ärsytyksestä. Näillä perusteilla pitkittyneen limapussin tulehduksen ja luukasvaman katsottiin aiheutuneen työtapaturmasta.

Ratkaisussaan Korkein oikeus ei avaa lainkaan syy-yhteyteen liittyvää päättelyketjua, vaan hoitoon liittyvän vahingon ja sen mahdollisen seurauksen vain todetaan aiheutuneen työtapaturmasta. Syy-yhteydskysymystä yleisesti ajatellen asiassa tulisi antaa merkitystä vähintäänkin sille, onko käytetty hoito ollut vamman kannalta tarpeellista ja ennakoitavissa olevaa hoitoa ja onko hoitoon liittyvä tulehdus ollut hoidon

ennalta-arvattava seuraus. Luukasvaman osalta myöskään toteamusta sen mahdollisesta liitännästä tapaturmaa seuranneeseen seikastoon ei voida nähdä nykyisen oikeustilan kannalta riittävä, vaan luukasvaman tulisi olla todennäköisessä lääketieteellisessä syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan. Ratkaisussaan KKO on kuitenkin selkeästi katsonut, että tapaturmavamman hoitoon liittyvät vahingot ovat syy-yhteydessä itse tapaturmaan, ja ratkaisun niukoista perusteluista huolimatta siihen on tältä osin viitattu myös myöhemmässä oikeuskäytännössä, kuten ratkaisussa KKO 2004:99. Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 1991:59 on kuitenkin todettu olevan vanhentunut senkin osalta, että siinä käsitellyn seikaston tapahtuma-aikana ei ole ollut nykyisen kaltaista potilasvakuutuslakia, jonka nojalla hoitoon liittyvä infektio korvataan potilasvahinkona. Lainsäätäjän onkin katsottu sittemmin puoltaneen hoitoon liittyvien virheiden erottamista käsiteltäväksi toisesta järjestelmästä³⁶.

Ratkaisu KKO 2004:99 koski niin ikään vamman hoidosta aiheutuneen seurauksen korvattavuutta. Asiassa oli kysymys siitä, oliko vahingoittuneella oikeus tapaturmavakuutuslain mukaisiin korvauksiin koko vahingon osalta, vaikka itse tapaturmavamma olisi todennäköisesti ajoissa ja oikein diagnosoituna kyetty hoitamaan oireettomaksi. Diagnoosivirheestä ja siitä johtuvista vääristä hoito-ohjeista johtuen murtumavamma oli kuitenkin pahentunut merkittävästi. Vahingoittuneen perussairaudesta johtuvan hermorappeuman katsottiin lisäksi voineen myötävaikuttaa diagnoosiviiveeseen.

Ratkaisussaan KKO päätyi katsomaan, että koko vahinko oli sellaisessa syy-yhteydessä tapaturmaan, että se kuului tapaturmavakuutuslain nojalla korvattavaksi. Korkein oikeus totesi kysymyksen olevan siitä, tulisiko tapaturmavakuutuslakia sovellettaessa katsoa oikeudellisesti merkityksellisen syy-yhteyden tapaturman ja vamman välillä katkenneen, jos tapaturma on ollut vammaan johtaneen tapahtumaketjun alkusyynä, mutta syntyneen vamman voidaan todeta aiheutuneen tapaturman jälkeisen hoidon

35 Ratkaisussaan (kohta 10) KKO toteaa seuraavaa: ”Korvausvastuun perusteena olevan syy-yhteyden arvioinnissa sovelletaan yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia periaatteita, kuten vahingon ennakoitavuutta korvausvelvollisen kannalta. Korvattavien vahinkojen osalta voidaan korvauskäytännössä vakiintunein tavoin lähteä siitä, että kaikki sellainen normaalin elämän edellytysten puuttuminen, joka perustuu tapaturmavammaan, kuuluu tapaturmavakuutuksen perusteella korvattavien vahinkojen piiriin. Muun ohella tapaturmasta aiheutuneiden vammojen vaikutus asianomaisen työkykyyn kuuluu tapaturmavakuutuslain nojalla korvattaviin vahinkoihin.” Tapauksessa oli kysymys maalarista. Raskaus olisi joka tapauksessa estänyt maalarin työn tekemisen, koska siihen liittyi raskausaikana vältettävää kemikaalialtistusta. Kipulääkityksen pois jättämisestä aiheutuvien kipujen katsottiin kuitenkin olevan este mille tahansa työnteolle, mistä johtuen työkyvyn alentuman katsottiin olevan syy-yhteydessä kipujen vaikeutumiseen ja siis tapaturmaan.

36 Ks. Saarikoski 2005, s. 392.

yhteydessä tapahtuneesta virheestä. Tästä huolimatta KKO ei perustellut ratkaisuaan oikeudellista syy-yhteyttä koskevilla vakiintuneilla argumenteilla. Sen sijaan KKO katsoi olevan vahingoittuneen kannalta perusteltua, ettei tapaturman jälkeinen korvausten saaminen ratkaisevasti riipu työtapaturmaan ja epäasianmukaiseen hoitoon liittyvien riskien korvausjärjestelmien erottelusta ja siitä, miten selkeästi ja missä vaiheessa mahdollisen virheellisen hoidon osuus asiassa ilmenee. Vahingoittuneen intressiin liittyvän argumentaation lisäksi KKO totesi tapaturmavakuutuslaitoksen kykenevän regressoimaan maksamansa korvaukset potilasvakuutusjärjestelmästä. Viitaten ratkaisuun KKO 1991:59 ja edellä esitettyihin argumentteihinsa KKO katsoi, että vahinko oli syy-yhteydessä tapaturmaan, vaikka sen katsottiin aiheutuneen merkittävältä osin virheellisen hoidon, ei tapaturmavamman, johdosta.

Korkeimman oikeuden ratkaisua voi kritisoida monella perusteella, ja kritiikkiä onkin esittänyt muun muassa Michael Saarikoski Defensor Legiksen numerossa 2/2005 julkaistussa artikkelissaan. Ensinnäkään ratkaisussa ei tuoda lainkaan esiin oikeudellisen syy-yhteyden punnintaan tavanomaisesti liittyviä lainopillisesti relevantteja argumentteja. Tämän sijaan oikeudellisen syy-yhteyden olemassaoloa perustellaan vahingoittuneen intressiin liittyvillä kohtuusnäkökulmilla, ja oikeudellisen syy-yhteyden tapaturmaan katsotaan olevan olemassa, vaikka vahingon pääasiallisiksi syyiksi katsotaan diagnoosivirhe. Toiseksi asiassa vedotaan tapaturmavakuutuslaitoksen regressimahdollisuuteen ilman, että kysymystä potilasvahingon käsillä olosta oli tosiasiallisesti ratkaistu tai että KKO:n ratkaisussaan esittämät potilasvakuutuslain säännökset olisivat edes soveltuneet käsiteltävään tapaukseen. Saarikoski on nostanut esiin paitsi edellä mainitut epäkohdat myös sen, ettei kaikkia tapaturmavakuutuslain nojalla maksettavia korvauksia voida ylipäätään regressoida potilasvahinkotapauksissa³⁷. Muutoinkaan ei nähdäkseni ole kestävää ohjata vahinkoa tietyn järjestelemän korvattavaksi vahingoittuneen intressin perusteella, ellei korvattavuuden edellytyksenä olevan oikeudellisen syy-yhteyden käsillä oloa voida muutoin perustella.

Saarikoski katsoo lisäksi, että ratkaisussa on päädytty virheelliseen ratkaisuun myös siltä osin,

että lopullisen, tapaturman aiheuttamaa primääriä vahingon on todellisuudessa katsottava johtuvan vahingoittuneen perussairaudesta, mikä ei oikeuta tapaturmavakuutuslain mukaisiin korvauksiin. Saarikoski onkin aiheellisesti todennut, ettei Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2004:99 tuo selvyttä henkilövahinkoja koskevan syy-yhteyden päättymistä koskevaan kysymykseen tilanteissa, joissa syy-yhteydspunnintaan liittyy muitakin kuin lääketieteellistä syy-yhteyttä koskevia ulottuvuuksia. Saarikoski katsoo myös, ettei ratkaisusta liene perusteltua tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, että syy-yhteyden oikeudellinen arviointi olisi KKO:n käytännössä muodostunut keinoksi ratkaista kiertotietä tosiasiasa muita kuin syy-yhteyden arviointiin liittyviä, olennaisemmiksi koettuja *vahingonkorvauskysymyksiä*³⁸.

Voidaan nähdäkseni todeta, ettei ratkaisua KKO 2004:99 voida sen oikeudellisesti puutteellisista tai jopa kyseenalaisista perusteluista johtuen käyttää yleisenä perusteluna sille, että vahinkotapahtumasta aiheutuneen vahingon hoitoon liittyvistä virheistä aiheutuneet vahingot tulisi korvata tapaturmavakuutuslain tai TyTAL:n perusteella. Korvattavuutta koskevan kysymyksen ratkaiseminen TyTAL:n soveltamisalalla ei myöskään ole riippuvainen siitä, onko jokin vahinko katsottu korvattavan potilasvahingon seuraukseksi, vaan vahingon ja korvattavan vahinkotapahtuman välistä syy-yhteyttä koskeva kysymys ratkaistaan TyTAL:a sovellettaessa itsenäisesti. Jos vahingon korvaamista jättäminen ja edellytettävän syy-yhteyden katkenneeksi katsominen kuitenkin perustuu siihen, että kyseessä on ollut hoitoon liittyvä ennalta-arvaamaton ja hoitavan tahon tuottamuksesta johtuva vahinko, voi potilasvakuutusjärjestelmässä tehtävä asiaan liittyvä ratkaisu toki vaikuttaa arviointiin. Tältä osin asia voidaan kuitenkin käsitellä ja ratkaista uuden selvityksen perusteella uudelleen³⁹.

Ratkaisujen KKO 1991:59 ja KKO 2004:99 puutteista huolimatta niihin on viitattu ainakin Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2010:65. Asiassa ei ollut täysin selvää oliko vahinko aiheutunut itse tapaturmasta vai tapaturmavamman tutkimiseen liittyvästä tähystystoimenpiteestä. Ratkaisuihin KKO 1991:59 ja 2004:99 viitaten KKO kuitenkin totesi, että tapaturmavakuutuslain

37 Ks. Saarikoski 2005, s. 392–395.

38 Saarikoski 2005, s. 395–396. Muilla vahingonkorvauskysymyksillä Saarikoski viitanee juuri kohtuullisuusnäkökohtiin, joihin KKO:n ratkaisu oikeudellisten syy-yhteyttä koskevien argumenttien sijaan todellisuudessa perustui. Kursivointi alkuperäisessä lähteessä.

39 Ks. TyTAL 245 §.

soveltamiskäytännössä tapaturmaa hoidettaessa syntyneiden komplikaatioiden on katsottu aiheutuneen tapaturmasta ja kuuluvan tapaturmavakuutuksen perusteella korvattavien vahinkojen piiriin. KKO katsoi, ettei asiassa ollut syy-yhteyden oikeudellisessa arvioinnissa tähystysleikkauksen mahdollisten vaikutusten osalta aihetta päätyä toiseen lopputulokseen kuin mainituissa ratkaisussa. KKO totesi, että tähystystoimenpide oli ollut tapaturmavamman tutkimiseksi tarpeellinen toimenpide. Ratkaisussa ei kuitenkaan nimenomaisesti todeta, että toimenpiteen tarpeellisuus olisi ollut sen aiheuttaman vahingon korvattavuuden edellytys.

Ratkaisussaan KKO 2011:29 KKO totesi edellä käsiteltyyn vuoden 2010 ratkaisuunsa viitaten, että 1) tapaturmavakuutuslain soveltamista koskevassa oikeuskäytännössä tapaturman aiheuttaman vamman seurauksena aiheutunut vamma tai sairaus on oikeuttanut korvaukseen, jos sen on tiedetty voivan kehittyä sitä edeltävän vamman seurauksena, ja 2) että tapaturmaa hoidettaessa tai tutkittaessa syntyneiden komplikaatioiden on katsottu aiheutuneen tapaturmasta ja kuuluvan tapaturmavakuutuksen perusteella korvattavien vahinkojen piiriin. Tarkentavia reunaehtoja hoidosta aiheutuvien vahinkojen korvaamiselle ei tässä ratkaisussa tuotu esiin.

Tapaturmavakuutuslain osalta Korkein oikeus on siis todennut myös tapaturmavamman tai sen hoidosta tai tutkimuksesta aiheutuneiden vahinkojen olevan syy-yhteydessä itse vahinkotapahtumaan (esitellyissä ratkaisussa tapaturmaan). Sääntelymuutoksista ei johdu estettä soveltaa tapaturmavakuutuslain aikaista oikeuskäytäntöä myös TyTAL:n soveltamisalalla. Nähdäkseni KKO:n ratkaisujen puutteellisuuden johdosta voisi kuitenkin olla perusteltua edellyttää, että vammasta tai sen hoidosta aiheutunut seuraus tulee korvattavaksi TyTAL:n perusteella vain, jos

a) hoidon tai tutkimuksen osalta kyseinen hoito tai tutkimus on vamman kannalta tarpeellista ja perusteltua, kyseessä siis korvattava tutkimus tai hoito (perustuen muun muassa siihen, ettei muun hoidon tai tutkimuksen voida katsoa olevan ennalta-arvattavaa, vahinkotapahtuman ei voida myöskään katsoa olevan tarpeettoman hoidon riittävä syy ja siihen, ettei tällainen hoito oikeuta korvauksiin, jolloin kyse ei ole TyTAL:ssa tarkoitetusta vamman hoidosta);

b) vahinko on hoidon tai tutkimuksen ennalta-arvattava seuraus;

c) vahinko ei ole aiheutunut jonkin tahon tuottamuksesta toiminnasta;

d) vahinko ei ole aiheutunut ennalta-arvaamattomasta, uudesta vahinkotapahtumasta ja

e) vahinko on lääketieteellisesti todennäköisessä syy-yhteydessä itse vammaan tai korvattavaan tutkimukseen ja hoitoon, eikä siis johdu esimerkiksi vahingoittuneen perussairaudesta tai muusta vahingoittuneeseen liittyvästä tekijästä.

6. Johtopäätöksiä

Alla on kiteytetysti muistion perusteella tehtyjä johtopäätöksiä. Johtopäätökset on selkeyden vuoksi esitetty listana.

- Korvattavuuden näkökulmasta ongelmallisia ovat vahingot, jotka eivät ole aiheutuneet tai joiden ei edes väitetä aiheutuneen itse korvattavasta vahinkotapahtumasta tai siitä aiheutuneesta vammasta, vaan joissa vahingon aiheutumiseen liittyy näistä erillinen väliin tuleva tekijä, kuten hoitotoimenpide tai uusi vahinkotapahtuma.
- Sekä tapaturmavakuutuslain että sitä seuranneen työtapaturma- ja ammattitautilain soveltamisalalla vahingon korvattavuus edellyttää todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä korvattavan vahinkotapahtuman ja vahingon välillä. Todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimus on molempien lakien osalta keskenään yhteneväinen.
- Tapaturmavakuutuslaissa tai työtapaturma- ja ammattitautilaissa ei ole TyTAL 16 §:ää lukuun ottamatta nimenomaisia säännöksiä syy-yhteysarviointiin liittyen. Silti myös yleistä oikeudellista syy-yhteyttä koskevat vaatimukset soveltuvat molempien lakien perusteella korvattaviksi vaadittavien vahinkojen, myös seurannaisvahinkojen, korvattavuuden arviointiin.
- Yleisesti oikeudellinen syy-yhteys edellyttää, että syy on ollut välttämätön osa seurausta edeltävää seikastoa, joka on ollut riittävä seurauksen aikaansaamiseksi. Usein korvattava vahinkotapahtuma on tämän määritelmän mukaan seurannaisvahingon syy. Kuitenkin syy-yhteys edellyttää myös vahingon ennakoita-

vuutta. Tämä voi rajoittaa seurannaisvahinkojen korvattavuutta.

- Tapaturmavakuutuslakia koskevassa oikeuskäytännössä vaatimuksen tapaturman ja vahingon välisestä syy-yhteydestä ei ole katsottu estävän seurannaisvahinkojen korvattavuutta edes silloin, kun vahingon on katsottu aiheutuneen vamman hoidosta tai tutkimuksesta.
- Tapaturmavakuutuslain soveltamisalalla seurannaisvahinkojen korvattavuutta ei ole rajoittanut myöskään se, ettei niiden korvaamisesta ole laissa erikseen säädetty. Korvattavuus on katsottu voitavan ratkaista relevantin, korvattavuuden perustavan syy-yhteyden olemassaoloa koskevalla arvioinnilla. Tämän osalta oikeustila ei ole TyTAL:n voimaantulon myötä muuttunut.
- Tapaturmavakuutuslain soveltamista koskevassa oikeuskäytännössä tehdyt linjaukset eivät ole kattavia tai täysin kestäviä oikeudellista syy-yhteyttä koskevan argumentaation osalta. Tästä syystä yleisten linjausten tekemisessä ratkaisujen perusteella tulee olla varovainen.
- Vahingonkorvausoikeudessa henkilövahinkoja korvataan laajemmin kuin muita vahinkolajeja eikä vahingon ennakoimattomuus rajoita korvausvastuuta yhtä herkästi kuin muissa vahinkolajeissa. Tällä voi olla vaikutusta myös TyTAL:n soveltamisalalla. Kuitenkaan ennalta-arvaamattomia ja/tai vahinkotapahtuman jälkeisistä väliin tulevista ja tuottamuksellisista tapahtumista johtuvia vahinkoja ei tulisi TyTAL:n perusteella korvata. Edellä mainittujen tekijöiden voidaan nähdäkseni katsoa katkaisevan oikeudellisen syy-yhteyden vahinkotapahtuman ja seurauksen

välillä (ennalta-arvaamattomuus, toisen tahon tuottamus).

- Voi olla vaikeaa soveltaa TyTAL:n soveltamisalalla yleistä vahingonkorvausoikeutta tiukempaa rajausta henkilövahinkojen korvattavuudessa mm. ennalta-arvattavuusargumenttiin vedoten. Aiemmasta oikeuskäytännöstä johtuen vaarana voi olla jopa hoitovirheiden korvattavaksi katsominen TyTAL:n järjestelmästä.

- TyTAL:sta johtuvien rajausten perusteella vahingoittuneen yksilöllisistä ominaisuuksista johtuvista, vahinkotapahtumasta riippumattomista seikoista kuten sairauksista johtuvaa vahingon osaa ei tule koskaan korvata, miltä osin asia on selvä.

- Selkeintä olisi säätää seurannaisvahinkojen korvattavuudesta suoraan lainsäädännössä. Tällöin yleisten vahingonkorvausoikeudesta johtuvien, jokseenkin epämääräisten ja osin TyTAL:n vakuutusjärjestelmään huonosti istuvien periaatteiden soveltaminen korvausvastuun rajoittamisessa kapeutuisi. Selkeän säännöksen aikaansaaminen voi kuitenkin olla haastavaa.

Lähteet

Oikeuskirjallisuus

Hemmo, Mika. 2006. Vahingonkorvausoikeus. WSOYpro, Helsinki.

Routamo, Eero – Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha. 2006. Talentum. Helsinki.

Saarikoski, Michael. 2005. Korkeimmasta oikeudesta – från Högsta domstolen: Tapaturmakorvaus – Potilasvahinko. Defensor Legis 2/2005, s. 383–396.

Saarnilehto, Ari. 2007. Vahingonkorvauslaki – Käytännön kommentaari. Verkkolähde: <https://www.edilex.fi/kirjat/7457.pdf>. Luettu 29.1.2018.
Virtanen, Pertti. 2011. Vahingonkorvaus – Laki ja käytännöt. Edita, Helsinki.

Virallislähteet

HE 277/2014 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 1946 II 239
KKO 1991:59
KKO 2004:99
KKO 2010:65
KKO 2011:29
KKO 2011:69
KKO 2012:12
KKO 2012:73
KKO 2013:7
KKO 2013:99
KKO 2014:15
KKO 2014:33

KKO 2016:3
KKO 2017:96

Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta

Tamla 4435/2016
Tamla 600/2017
Tamla 1494/2017
Tamla 2207/2017

Tapaturma-asiain korvauslautakunnan ratkaisut

Tako 1648/2016
Tako 193/2017
Tako 199/2017
Tako 223/2017
Tako 242/2017
Tako 267/2017
Tako 299/2017
Tako 336/2017
Tako 757/2017
Tako 822/2017
Tako 859/2017
Tako 867/2017
Tako 942/2017
Tako 909/2017
Tako 957/2017
Tako 978/2017
Tako 988/2017
Tako 993/2017
Tako 1616/2017
Tako 1240/2017
Tako 1322/2017

• Tapaturmavakuutuskeskus TVK, Itämerenkatu 11-13, 00180 Helsinki